

29 august, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA ȘI CORUL MAGGIO MUSICALE FIORENTINO

ZUBIN MEHTA dirijor

LORENZO FRATINI dirijorul corului

CHRISTIANE KARG soprană

MICHÈLE LOSIER alto

Enescu Preludiul operei *Oedip*

Mahler Simfonia nr. 2 în do minor, *Resurecția*

Allegro maestoso / Andante moderato / In ruhig fließender Bewegung (În mișcare liniștită și cursivă) / Urlicht (Lumină primordială) / Im Tempo des Scherzos

George Enescu (1881-1955), celebru în timpul vieții mai ales ca violonist și dirijor, s-a impus printre contemporani și în ipostaza de compozitor, devenită cu timpul dominantă, asigurându-i nemurirea prin capodopere care au îmbogățit patrimoniul artistic mondial în aproape toate genurile muzicale.

Singura operă a lui Enescu, ***Oedipe***, „opera vieții sale” – cum însuși o numea – a fost elaborată îndelung, între 1910 și 1922, orchestrarea ei durând încă 9 ani. Preludiul s-a numărat printre primele secvențe schițate, ca anticipare succintă dar elocventă a esenței acestei lucrări. Principalele idei tematice rămase în versiunea lui finală sunt leitmotivul destinului, leitmotivul lui Oedipe și cel al victoriei sale. Prezentând opera cu ocazia premierei care a avut loc la Palais Garnier din Paris în 1936, reputatul jurnalist Henri Malherbe considera că preludiul ei este „rădăcina partiturii. Copacul cu ramurile lui, cu nenumăratele-i încrengături, va crește și se va înălța pe măsura desfășurării dramei.”

Gustav Mahler (1860-1911), un modest evreu din Boemia (pe atunci inclusă în Imperiul Austriac) a ajuns printre cei mai apreciați dirijori de operă ai epocii și totodată compozitorul din amurgul romantismului care și-a incitat și contrariat contemporanii, pe unii chiar entuziasmându-i. În mod sigur însă, i-a influențat pe toți, de la compozitorii „noii școli vieneze” la publicul de pretutindeni, devenit din ce în ce mai receptiv la muzica sa.

În **Simfonia a II-a „a Învierii”**, Mahler introduce pentru prima dată vocea umană după modelul Simfoniei a IX-a de Beethoven. A lucrat la ea (cu întreruperi) vreme de 6 ani marcați și de o tragedie familială, părinții și o soră murind la interval de câteva luni. Tematica lucrării poate fi deci o transfigurare și o încercare de vindecare prin artă a durerii din viața privată. Interpretată prima dată în 1895 la Berlin sub bagheta compozitorului, această simfonie a rămas încă de la început, în pofida lungimii ei (spre 90 de minute), printre cele mai iubite lucrări mahleriene. Un sondaj contemporan realizat de *BBC Music Magazine* printre dirijori o situează pe locul 5 între cele mai importante simfonii ale patrimoniului universal iar partitura ei autografă a fost achiziționată la o licitație din 2016 cu cel mai mare preț oferit vreodată pentru un manuscris muzical, 4,5 milioane de lire sterline.

Partea I *Allegro maestoso*, a fost concepută ca poem simfonic, intitulat *Totenfeier / Rituri funerare* și are, în mare, forma tradițională de sonată. Predomină atmosfera funebră, cu tema principală modificată la fiecare reluare, cu modulații care reduc tonalitatea inițială (do minor) la o simplă convenție, cu motive tematice anticipative pentru părțile următoare, conturând programatic întrebarea „Există viață după moarte?” Conform indicației lui Mahler, după prima parte ar trebui să urmeze 5 minute de pauză, respectată (parțial) de către unii dirijori prin introducerea pe scenă a interpreților vocali, deși ei vor interveni efectiv în discursul sonor abia în ultimele părți.

Program

Partea a II-a *Andante moderato*, redă în ritm de *ländler* momente fericite și triste din viața celui condus pe ultimul drum; un *remember* grațios, senin, cu ușoare adumbriri în secvențele adiacente.

Partea a III-a *In ruhig fließender Bewegung* / În mișcare liniștită, cursivă, e un *scherzo* care ilustrează programatic agitația fără sens a vieții omenești, sentimentul zădărniceii fiind plastic indus de Mahler prin evocarea orchestrală a *lied*-ului său, *Predica Sfântului Antonio de Padova către pești*.

Partea a IV-a „*Urlicht*” *Sehr feierlich, aber schlicht* / „Lumină primordială” Foarte solemn dar simplu, aduce în atenție, ca și precedentă, un *lied* inspirat din culegerea de folclor *Des Knaben Wunderhorn* / Cornul fermecat al băiatului, sursa poetică predilectă a lui Mahler. Dar aici nu apare doar tema în variantă instrumentală ci *lied*-ul însuși, pentru voce de alto și orchestră. El descrie (conform precizărilor programatice din timpul elaborării simfoniei, eliminate ulterior), dorința omului de a da un sens existenței sale; „*O, Röschen rot! Der Mensch liegt in größter Not! / O, roză sângerie! Omu-i la mare ananghie!*” – soluția fiind încrederea în grația divină: „*Ich bin von Gott und will wieder zu Gott... / Sunt de la Dumnezeu și mă voi întoarce la Dumnezeu (...) care mă va lumina în fericita viață veșnică.*”

Partea a V-a *In Tempo des Scherzos*, are două secvențe distincte. Prima, *Allegro energico*, este exclusiv orchestrală, foarte labilă tematic și ritmic, având frânturi de teme din părțile anterioare – care amintesc frământările metafizice – dar și anticipând tematic răspunsurile, clar expuse mai apoi de vocile umane, prin cuvinte. Este totodată pe alocuri un dialog între orchestra de pe scenă și instrumente singulare sau grupuri de instrumente aflate în culise.

În finalul propriu-zis, *Langsam. Misterioso*, pe o liniște desăvârșită intră *pianississimo* (*ppp*) corul à capella din care se desprinde, aproape insesizabil la început, vocea sopranei solo, însoțită diafan și de orchestră. Textul este luat din poemul lui Klopstock, *Die Aufstehung* / Învierea. „*Va învia a mea țărână / După un scurt răgaz. / Viață eternă-ți va da / Cel ce te-a chemat (...) Al roadelor Domn veni-va / Să ne adune într-un singur snop (...)*” Odată cu intrarea altistei solo, „*O glaube, mein Herz, o glaube*”, Mahler devine și autorul textului: „*Crede, inima mea, o, crede! Tu n-ai pierdut nimic. / Ai tot ce ți-ai dorit și tot ce ai îndrăgit. / Crede că nu te-ai născut zadarnic / Și n-ai trăit, nu te-ai zbatut în van / Ce-a fost creat va fi să piară / Ce a pierit, va învia. / Înfrânge-ți teama! Fii gata pentru viață! (...) Va învia, da, învia-va / Sufletu-mi, într-o clipă / Înălțat prin suferință / Până la Dumnezeu.*” Apoteoza finală intensifică la maximum sonoritatea corului, adaugă ansamblului instrumental - foarte bogat în suflători și percuție – sunetul înălțător al orgii și, în cele din urmă, dangătul clopotelor reale, de biserică, ce încununează coda orchestrală.

Ligia Ardelean

Orchestra

Înființată în 1928 de Vittorio Gui sub numele de **Stabile Orchestrale Fiorentina**, orchestra cântă încă de la început în concertele și operele de la fostul Teatro Comunale din Florența, în prezent Teatro del Maggio Musicale Fiorentino. Astăzi, Orchestra este în continuare considerată una dintre cele mai bune orchestre, atât de dirijorii, cât și de publicul din întreaga lume. În 1933, la nașterea Festivalului, ia numele actual de Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino. După Gui, principalii dirijori au fost Mario Rossi (1937) și Bruno Bartoletti (după cel de-al Doilea Război Mondial).

©Michele Monastra

Capitole fundamentale în istoria orchestrei sunt anii 1969-1981, când postul de dirijor principal i-a fost încredințat lui Riccardo Muti, apoi lui Zubin Mehta, care a devenit dirijor principal din 1985. În istoria sa, Orchestra del Maggio a fost condusă de cei mai mari dirijori, cum ar fi Victor de Sabata, Antonio Guarnieri, Gino Marinuzzi, Gianandrea Gavazzeni, Tullio Serafin, Wilhelm Furtwängler, Bruno Walter, Otto Klemperer, Issay Dobrowen, Jonel Perlea, Erich Kleiber, Artur Rodziński, Dimitri Mitropoulos, Herbert von Karajan, Leonard Bernstein, Thomas Schippers, Claudio Abbado, Lorin Maazel, Carlo Maria Giulini, Georges Prêtre, Wolfgang Sawallisch, Carlos Kleiber, Georg Solti, Riccardo Chailly, Giuseppe Sinopoli, Seiji Ozawa, Daniele Gatti și Fabio Luisi, din aprilie 2018 până în iulie 2019, în calitate de dirijor principal. În prezent, Daniele Gatti este dirijor principal, iar Zubin Mehta este dirijor onorific pe viață. Atât de mulți compozitori au dirijat o premieră a pieselor lor muzicale la Maggio Musicale Fiorentino, cum ar fi Richard Strauss, Pietro Mascagni, Ildebrando Pizzetti, Paul Hindemith, Igor Stravinski, Goffredo Petrassi, Luigi Dallapiccola, Krzysztof Penderecki și Luciano Berio. Începând cu anii 1950, Orchestra a realizat numeroase înregistrări, de asemenea pentru radio și televiziune, care au primit premii importante, inclusiv, în 1990, Premiul Grammy. La cea de-a 80-a aniversare a fondării sale, Orchestra a primit Fiorino d'Oro al orașului Florența.

Înființat în 1933, primul an al Festivalului Maggio Musicale, sub conducerea lui Andrea Morosini, **Corul Maggio Musicale Fiorentino** a fost întotdeauna unul dintre cele mai prestigioase ansambluri vocale italiene, atât pentru repertoriul de operă, cât și pentru cel simfonic. Corul a avut mulți maeștri importanți, printre care Adolfo Fanfani, Roberto Gabbiani, Vittorio Sicuri, Marco Balderi, José Luis Basso, Piero Monti și, din 2013, Lorenzo Fratini.

Corul a interpretat, de asemenea, muzică vocală de cameră și muzică contemporană, cu premiere ale unor compozitori importanți din

secolul XX, precum Krzysztof Penderecki, Luigi Dallapiccola, Goffredo Petrassi, Luigi Nono și Sylvano Bussotti. Deosebit de semnificativă este colaborarea cu mari dirijori precum – printre mulți alții – Zubin Mehta, Riccardo Muti, Claudio Abbado, Carlo Maria Giulini, Bruno Bartoletti, Gianandrea Gavazzeni, Wolfgang Sawallisch, Georges Prêtre, Myung-Whun Chung, Seiji Ozawa, Semyon Bychkov, Giuseppe Sinopoli, Lorin Maazel, Fabio Luisi și Daniele Gatti.

În ultimii ani, Corul și-a extins repertoriul pentru a include lucrări coral-simfonice majore moderne și clasice și a participat la numeroase turnee, de asemenea, cu Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino. Cu ocazia împlinirii a 700 de ani de la moartea lui Dante Alighieri, Corul a susținut trei concerte festive conduse de Riccardo Muti la Ravenna, Florența și Verona.

În 2003 a câștigat premiul Grammy cu Renée Fleming pentru CD-ul *Belcanto*, iar în 2013 a sărbătorit 80 de ani de la înființare cu spectacole dirijate de Lorenzo Fratini.

©Michele Monastra

Dirijor

Născut la Bombay, în 1936, **Zubin Mehta** a primit educație muzicală timpurie de la tatăl său, Mehli Mehta, un apreciat violonist și fondator al Orchestrei Simfonice din Bombay. După o scurtă perioadă de studii pregătitoare în medicină, în 1954 a plecat la Viena, unde a urmat cursurile de dirijat ale lui Hans Swarowsky la Academia de Muzică. În 1958 a câștigat Concursul Internațional de Dirijat de la Liverpool și Premiul Academiei de Vară Tanglewood; din 1961 a fost chemat să dirijeze

©Simone Donati

Orchestrale Filarmonicilor din Viena și din Berlin, cât și Filarmonica din Israel, orchestre cu care se mândrește cu o colaborare de peste 50 de ani.

Director muzical al Orchestrei Simfonice din Montreal (1961-1967) și al Filarmonicii din Los Angeles (1962-1978), a fost numit, în 1977, director muzical al Filarmonicii din Israel, al cărei director muzical a devenit, din 1981, pe viață; în octombrie 2019 a părăsit conducerea după mai bine de 50 de ani și a fost numit director emerit. În 1978 și timp de 13 ani, cea mai lungă perioadă din istoria orchestrei, Zubin Mehta a devenit director muzical al Filarmonicii din New York, iar din 1985 până în 2017 a fost numit dirijor principal al Orchestrei del Maggio Musicale Fiorentino, al cărei director onorific pe viață este până în prezent.

Zubin Mehta încurajează descoperirea și promovarea de noi talente muzicale în întreaga lume: împreună cu fratele său Zarin, este co-președinte al Fundației muzicale Mehli Mehta din Bombay, datorită căreia peste 200 de copii sunt educați în muzica clasică occidentală; în mod similar, Școala de muzică Buchmann-Mehta din Tel Aviv oferă tinerilor muzicieni posibilitatea de a se dezvolta, în strânsă legătură cu Filarmonica din Israel, ca un nou proiect de predare a tinerilor arabo-israelieni din orașele Shwaram și Nazareth cu profesori locali și membri ai Filarmonicii din Israel.

Dirijor de cor

Lorenzo Fratini, născut la Prato în 1973, a absolvit compoziția, compoziția vocală polifonică, muzica corală și dirijatul coral, orchestrația și clarinetul la Conservatoarele din Bologna, Ferrara, Florența și Milano. A urmat diferite cursuri de dirijat conduse de Gustav Kuhn, Gianluigi Gelmetti și Piero Bellugi și de dirijat coral cu Roberto Gabbiani, Fabio Lombardo, Andrew Lawrence King și Diego Fasolis.

A dirijat diverse concerte cu Orchestra Regionale Toscana, Orchestra Radio din București, Orchestra Operei din Cluj-Napoca, Orchestra Teatrului Olimpic din Vicenza, Orchestra Teatrului Verdi din Trieste și Orchestra Teatrului Comunal din Bologna. După o scurtă perioadă la Teatro Carlo Fenice din Genova, între 2004 și 2010 a fost dirijorul corului Fondazione Teatro Lirico Giuseppe Verdi din Trieste, iar între 2011 și 2012 a fost dirijorul corului Teatro Comunale din Bologna, unde a dirijat orchestra și corul în *Peer Gynt* și *Ein Sommernachtstraum* de Mendelssohn pentru Bologna Estate 2011.

A fost invitat de mai multe ori ca maestru de cor de către Academia Națională Santa Cecilia din Roma și a fost maestru de cor timp de două veri la Rossini Opera Festival, colaborând la producția *Mosè in Egitto*, care a câștigat Premio Abbiati. A lucrat cu dirijori de marcă, printre care Daniel Oren, Lorin Maazel, Christoph Eschenbach, Wayne Marshall, Nello Santi, Pinchas Steinberg, Roberto Abbado, Nicola Luisotti și Daniele Gatti. A dirijat în premieră mondială muzică de Fabio Vacchi, Giampaolo Coral, Randall Meyers, Tan Dun și Arvo Pärt. Din ianuarie 2013 este dirijor al Corului de la Maggio Musicale Fiorentino. Recent, a dirijat Corul Maggio Musicale Fiorentino în cele două concerte inaugurale ale noului Auditorium al Teatro del Maggio.

Solistă

Soprana de origine germană **Christiane Karg** cântă pe scenele celor mai importante teatre de operă din întreaga lume, printre care Opera Regală Covent Garden, Opera Națională din Paris, Opera Lirică din Chicago, Opera Metropolitană din New York, La Scala din Milano, Opera de Stat din Viena, Opera de Stat din Hamburg și Opera de Stat din Bavaria. Printre proiectele viitoare se numără debutul său în rolul Rosalinde într-un concert cu *Die Fledermaus* la Graz, precum și debutul său în rolul Rusalka într-o nouă producție la Opera de Stat din Berlin. Este la fel de solicitată și pe scena de concert, printre partenerii ei muzicali de până acum numărându-se dirijori precum David Afkham, Ivor Bolton, Herbert Blomstedt, Semyon Bychkov, Riccardo Chailly, Christoph Eschenbach, Andrés Orozco-Estrada, Iván Fischer, Daniel Harding, Nikolaus Harnoncourt, Thomas Hengelbrock, Manfred Honeck, René Jacobs, Mariss Jansons, Fabio Luisi, Marek Janowski, Andrew Manze, Klaus Mäkelä Zubin Mehta, Riccardo Muti, Andris Nelsons, Yannick Nézet-Séguin, Tugan Sokhiev, Kirill Petrenko și Christian Thielemann. Colaborează cu orchestre importante din întreaga lume.

Christiane Karg apare în mod regulat la Schubertiadele din Hohenems/Schwarzenberg, la Wigmore Hall din Londra, precum și la Musikverein din Viena, Konzerthaus din Viena, Pierre Boulez Saal Berlin și Festivalul de la Salzburg. Vocea ei inconfundabilă a fost înregistrată pe numeroase CD-uri.

©Gisela Schenker

Solistă

Michèle Losier este o cântăreață de concert celebră în întreaga lume. Recent, a revenit la Maggio Musicale din Florența cu *Rückert-Lieder* sub bagheta lui Ingo Metzmacher și Simfonia a 2-a de Mahler sub bagheta lui Zubin Mehta, și a cântat *Lobgesang* de Mendelssohn cu RAI din Torino și *Elias* la Santa Cecilia, ambele sub bagheta lui Daniele Gatti. A colaborat cu orchestre precum Orchestra Simfonică din Montréal, Les Musiciens du Louvre, Orchestra Simfonică BBC, Montreal Metropolitan, Orchestra Simfonică din Toronto, Orchestra Simfonică din Seattle, Orchestra Filarmonică din Qatar și Ansamblul Pygmalion. Repertoriul ei de concert include *L'enfance du Christ* de Berlioz, *Les nuits d'été*, a 9-a de Beethoven, *Missa solemnis*, *Shéhérazade* de Ravel, *Lied von der Erde* de Mahler, *Kindertotenlieder*, *Petite messe solennelle* și *Requiem* de Mozart.

În roluri precum Octavian (*Der Rosenkavalier*), Komponist (*Ariadne auf Naxos*), Charlotte (*Werther*), Nicklausse (*Les contes d'Hoffmann*), *Carmen*, Prince Charmant (*Cendrillon*) și Ascagne (*Les Troyens*), Judith (*Castelul lui Barbă Albastră*), Jane Seymour (*Anna Bolena*), precum și în multe roluri

mozartiene, este invitată cu regularitate la marile teatre de operă, inclusiv Opera de Stat din Berlin, La Monnaie din Bruxelles, Opera de Stat din Viena, Opera din Paris, Opera Bavareză de Stat din München, La Scala din Milano, Opera Metropolitană din New York, Opera Regală din Londra, Festivalul de la Salzburg, Gran Teatre del Liceu, Opera din Montréal, Opera din San Francisco, Opera Națională din Washington și Opera Lirică din Boston.

Michèle Losier a lucrat cu dirijori precum Philippe Jordan, Louis Langrée, Patrick Fourmilier, Marc Minkowski, Jérémie Rhorer, Stéphane Denève, Kent Nagano, Emmanuelle Haïm, Sir Andrew Davis, François-Xavier Bilger, Daniel Barenboim, Sir Colin Davis, Plácido Domingo, James Conlon și Yannick Nézet-Séguin.

Mezzosoprana canadiană a primit numeroase burse și premii, printre care cele de la Conseil des Arts et des Lettres du Québec, Canada Council for the Arts, Journées de la Musique Française, Canadian Music Competition, Chant de Marmande și Concursul Internațional Regina Elisabeta a Belgiei. Ea poate fi ascultată în numeroase producții pe CD și DVD.

©Michael Slobodian